

ОХОРОНА ПАМ'ЯТОК АРХЕОЛОГІЇ

Нові матеріали з неолітичного поселення в урочищі Біла Гора біля Полтави

Ю. В. Костенко

Відкрите у 1925—1926 рр. М. Я. Рудинським¹ неолітичне поселення в урочищі Біла Гора на околиці Полтави неодноразово було предметом досліджень учених². Оскільки нині ця цікава пам'ятка зруйнована піщаним кар'єром, то введення до наукового обігу виявлених на ньому матеріалів може бути досить цікавим.

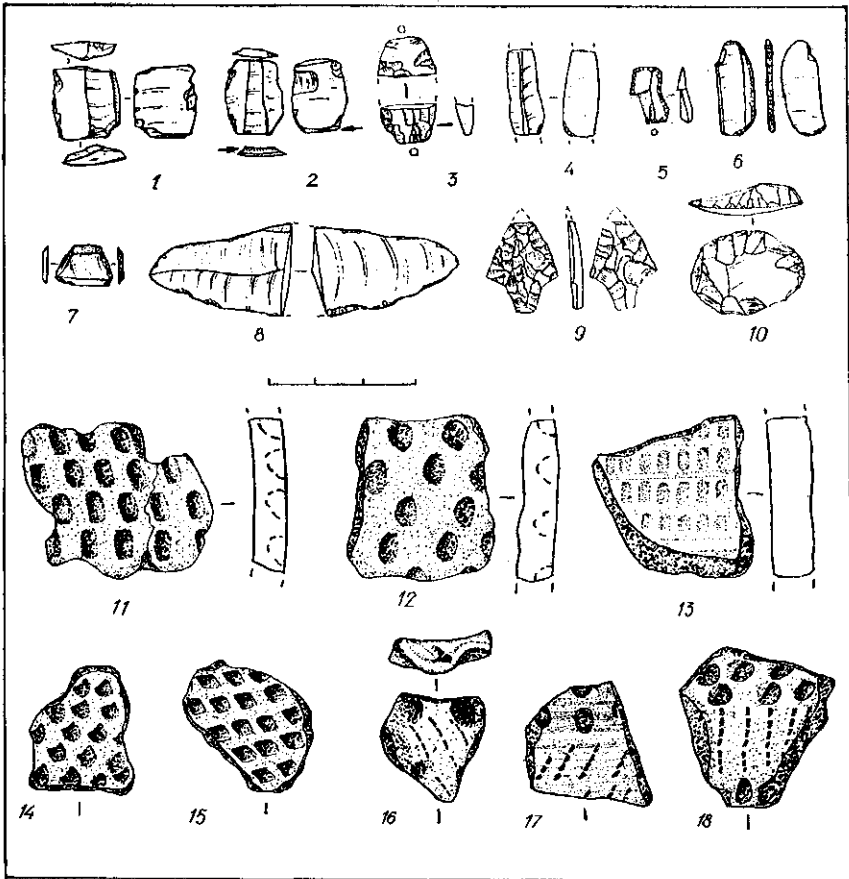
Протягом 1956—1957 рр. автором збирався підйомний матеріал на краю високої борової тераси лівого берега р. Коломак та останцях кар'єру. Невелика колекція налічує 43 кремені та 29 уламків посудин.

Знаряддя праці виготовлялись переважно з непрозорого кременю світло-сірого кольору з білими й темно-сірими вкрапленнями або смугами. Інколи трапляється кремень з патиною. Пластини, їх уламків та перетинів удвоє більше, ніж відщепів. Переважають правильно ограновані пластини (рисунок, 4), проте є й ребристі. Шість пластин мають несистематичну ретуш (рисунок, 8), перетинів пластин три. Особливу увагу привертають вперше виявлені на цьому пункті вкладиші кукрекського типу на коротких пластинках з підтескою по черевцю і заокругленими краями (рисунок, 1, 2). Уламок ще одного знаряддя на пластині також має підтесування по черевцю (рисунок, 3). Із знарядь геометричних форм виявлено сегмент на видовженій пластинці та невеличку середньовисоку трапецію (рисунок, 6, 7). Відщепів з несистематичною ретушю — чотири, один з яких пластинчастий, мікролітичний (рисунок, 5). Притуплюючою ретушю на ньому утворено скоблеподібну виїмку. Кінцевобічний скребок на відщепі з плоским ріжучим краєм виготовлений з нестипового для цього поселення чорно-коричневого кременю (рисунок, 10).

До кераміки належать тонкостінні (0,5—0,8 см) посудини з домішками піску та інколи зерен краванику в тісті, поверхня яких ззовні і з середини має гребінцеві розколи. Її можна поділити на три групи. Перша — п'ять фрагментів, орнаментованих рядами відбитків павскіє поставленого дрібнозубчастого штампу і глибоких ямкових наколів (рисунок, 17, 18). Орнамент вінець посудини цієї групи ще складніший — по краю нанесені пальцеві защіпи і відбитки дрібнозубчастого штампу, ззовні — відбитки такого ж штампу в поєднанні з ямками (рисунок, 16). Один з фрагментів стінки посудини має в тісті незначні домішки дрібнотовщеної черепашки. Друга група — дев'ять обкатаних уламків стінок з орнаментом у вигляді рядів окремо поставлених овальних ямок або відбитків великозубчастого штампу (рисунок, 11, 12). Найчисленнішою є третя група — чотирнадцять фрагментів стінок посудин з часто підлощеною

¹ Рудинський М. Я. Матеріали до вивчення неолітичної доби сточища р. Ворскла. Станція в ур. Біла Гора під Полтавою.— К., 1926.

² Неприна В. И. Неолит ямочно-гребенчатой керамики на Украине.— К., 1976.— С. 85—88.— Рис. 40, 15, 18, 19; Неприна В. И., Післарій І. О. Неолітичні пам'ятки поблизу Полтави // Археологія.— 1972.— Вип. 7.— С. 91—95.— Рис. 1, 10—12; Телегін Д. Я. Неолітичні поселення Лісостепового лівобережжя і Полісся України // Археологія.— 1957.— Т. XI.— С. 76.— Рис. 3, 5, 6; 5, 4; Сидоренко Г. О., Махно Є. В., Телегін Д. Я. Полтавська область.— К., 1982.— С. 13, 14.— Табл. 2, 1, 2, 5—13.

Вироби з кременю (1—10) та кераміки (11—18) з неолітичного поселення в урочищі Біла Гора поблизу Полтави.

ззовні та горбкуватою від негативів ямок внутрішньою поверхнями прикрашених густо нанесеними видовженими, овальними, підковоподібними ямками (рисунок, 14, 15).

Серед інших фрагментів виділяється уламок стінки посудини з орнаментом у вигляді паралельних рядів відбитків зубчастого штампу. Черепок більш щільний, тісто має домішки дрібного піску (рисунок, 13). Очевидно, з таким типом кераміки міг співіснувати невеликий двобічно оброблений сплющуючою ретушшю черенковий наконечник стріли з обламаним кінцем (рисунок, 9).

В цілому розглянуті матеріали не виходять за межі вже відомих з цього поселення раннього етапу неоліту ямково-гребінцевої кераміки. У той же час вони доповнюють уявлення про цю пам'ятку. В першу чергу це стосується вкладишів з кукрекськими рисами, а також сегменту. Щодо останнього, то М. Я. Рудинський описує п'ять, як він їх називає, трапеціє-сегментових кременців з ретушшю мало не по всій дузі³. Проте вони відрізняються від виявленого сегменту, який, швидше, нагадує пластинку з притупленою спинкою, ніж трапецію.

Одержано 26.05.86.

³ Рудинський М. Я. Вказ. праця.— С. 10.— Табл. II, 49—51.